

Світлана Щеглюк
Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання
цифрових технологічних платформ
(науково-аналітична записка)

Анотація

Розкрито зміст, структуру основних форм просторової організації цифрової економіки – цифрових технологічних платформ. Визначено особливості їх формування й розвитку. На основі зарубіжного досвіду діяльності ЦТП сформовано переваги, недоліки та ризики для економічного розвитку країни, регіону, міста та ринку праці. Обґрунтовано доцільність переходу вітчизняного статистичного супроводу й оцінки діяльності ЦТП на міжнародні критерії та індекси на зразок готовності діяльності у цифровій економіці та Індексу цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index) та Індексу готовності до провадження цифрового бізнесу з метою інтеграції до Єдиного Цифрового ринку ЄС.

Оцінено особливості прояву шерінгової економіки у сфері надання послуг з кар-шерінгу та оцінено переваги й ризики імплементації такої моделі економіки у вітчизняний економічний простір. Розроблено рекомендації щодо розробки вітчизняних цифрових платформ та врегулювання їх діяльності на основі впровадження механізму державного регулювання цифрової економіки.

Ключові слова: цифрова економіка, цифрова платформа, шерінгова економіка, регулювання, технологічна готовність, цифрове підприємництво, дигіталізація.

Підвищення швидкості та розповсюдження широкосмугового доступу до Інтернет-зв'язку, поширення мобільних пристроїв й додатків формують нові види бізнесу, які прийнято називати віртуальними, інформаційними, цифровими та мережевими. Однак протягом останніх десяти років тенденції віртуального бізнесу змінилися від часткового продовження бізнес-моделі у внутрішній підприємницькій мережі до повного охоплення бізнес-моделей світовою Інтернет-мережею. Зазначимо, що впровадженню цифрової економіки як в світі, так і в Україні, передувала інформаційна, яка підготувала інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру, забезпечила доступ до навчання інформаційним технологіям та впровадженню їх у всі сфери життєдіяльності (економіку, торгівлю, бізнес, управління тощо). Істотними ознаками ідентифікації сучасної економіки науковці вважають платформовість і розподільчість, що розкривають не технічні рішення, а особливості економічної взаємодії і пріоритет управлінських рішень. Розподільчість орієнтована на переваги цифрової економіки в форматі Small Data, що спираються на свободу ринку, ринкових відносин і незалежність ринкових агентів; платформовість характеризує можливості цифровізації для скорочення транзакційних витрат і монетизації комунікаційних відносин¹.

Цифрова економіка ще більше трансформує традиційні види економічної діяльності та стиль життя людини, відносини у цифровому світі, акцентує увагу на безпеці та довірі між учасниками транзакцій, формує принципово нові бізнес-моделі та постійно удосконалюється, впроваджуючи хмарні технології, штучний інтелект, нову віртуальну реальність, накопичує величезні обсяги даних (Big Data), які при досягненні критичної маси стають важливим капіталом цифрової економіки.

Феномен «цифрової платформи», явища «платформізації» став можливим завдяки появі нових бізнес-моделей, транскордонних процесів, мережових ефектів, моделей спільного споживання, потенціалу фінансових технологій, скорочення циклів інвестування, трансформації торгових, виробничих і логістичних ланцюжків, життєвого циклу цифрових активів та відкритих інновацій.

Концепт цифрової платформи, види платформ.

Термін «платформа» широко відомий та використовується у різноманітних науках: географії, геології, політології; застосовується у промисловості (нафтова платформа), транспорті (залізнична платформа) тощо. Зміст поняття «платформа» походить з французької та означає «плоску форму», узагальнення змісту вживання цього поняття у різних науках та сферах зводиться до одного: основа (поверхня, положення, вагома частина сукупності різних частин). Платформи та мережі співпраці лежать в основі нової цифрової економіки: 60-70% нової вартості, створеної в найближчі десять років, очікується на основі цифрових платформ. До платформ належать не тільки соціальні мережі, а й платформні середовища у промисловості, ланцюгах постачання, зайнятості, фінансових послугах та охороні здоров'я тощо. Зростання ролі

¹ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61). С. 107.

і впливу платформ створюють низку компромісних питань, які кидають виклик традиційному розумінню бізнесу та політики². Це змінило правила організації бізнесу й призвело до впровадження нових форм ПОб: технологічних цифрових платформ (у тому числі мережевих платформ на засадах економіки спільного користування – шерінгової економіки), що поширені у багатьох сферах господарства та зумовили зміну парадигми споживання, а відтак і регулювання загалом. Поява шерінгової економіки (Sharing economy) нового формату у світі припадає на 2007 р. Подальший розвиток концепції спільного споживання пов'язаний з дослідженнями Рейчел Ботсман та Ру Роджерса в книзі «What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption» (2010). Суть такої економіки полягає у зміні підходів до споживання товарів та послуг, відхід від надспоживання до ощадного спільного споживання ресурсів. Цифрова трансформація бізнесу означає дематеріалізацію економіки та демократизацію даних, а не лише інновації у інформаційному технологічному супроводі та впровадження нових бізнес-моделей. Безумовно, головними силами функціонування цих платформ є високошвидкісний Інтернет, цифрова обізнаність користувачів та цифрова готовність бізнесу до впровадження інноваційних технологій та бізнес-моделей.

Основною бізнес-одиницею та бізнес-моделлю цифрової економіки (зокрема й шерінгової економіки) є **технологічні платформи**, які присутні практично у всіх сферах економіки та виконують різноманітні функції. Більшість послуг, що стосуються економіки спільного використання, застосовують цифрові платформи для досягнення більш ефективного використання ресурсів, забезпечення відповідного попиту та пропозиції в значних масштабах. Інколи у науковій літературі вживають поняття цифрової платформи у значенні інформаційно-комунікаційного майданчика (хабів) для спілкування, обміну думками, ідеями, який розміщено на веб-сайті, містить інформаційно наповнений контент, сприяє консультуванню та координації зацікавлених сторін у вирішенні багатьох питань (бізнес-платформа, наукова платформа, платформа Стратегії smart-спеціалізації тощо). Однак, цифрова платформа – це складна інформаційна система, що забезпечує специфічний спосіб виконання певної функції та відкрита для використання клієнтів та партнерів, включаючи розробників додатків, мерчантів (програма для оплати послуг он-лайн) та агентів. Може використовуватися прямо чи за допомогою додатків, створених на її основі власниками чи третіми особами³.

Під «платформою» розуміють і віртуальний торговельний майданчик, і всю сукупність його користувачів, і програмний, апаратний та мережевий комплекси, бізнес-модель і підприємство, що її реалізує⁴. Багатосторонні платформи перемагають в конкуренції звичайні продуктові компанії – ланцюги вартості⁵. Структура цифрових платформ є досить складною, вона налічує кілька основних складових та сукупність багатосторонніх зв'язків між ними, а а також низку взаємопов'язаних чинників їх діяльності, схематично наведена на рис. 1.

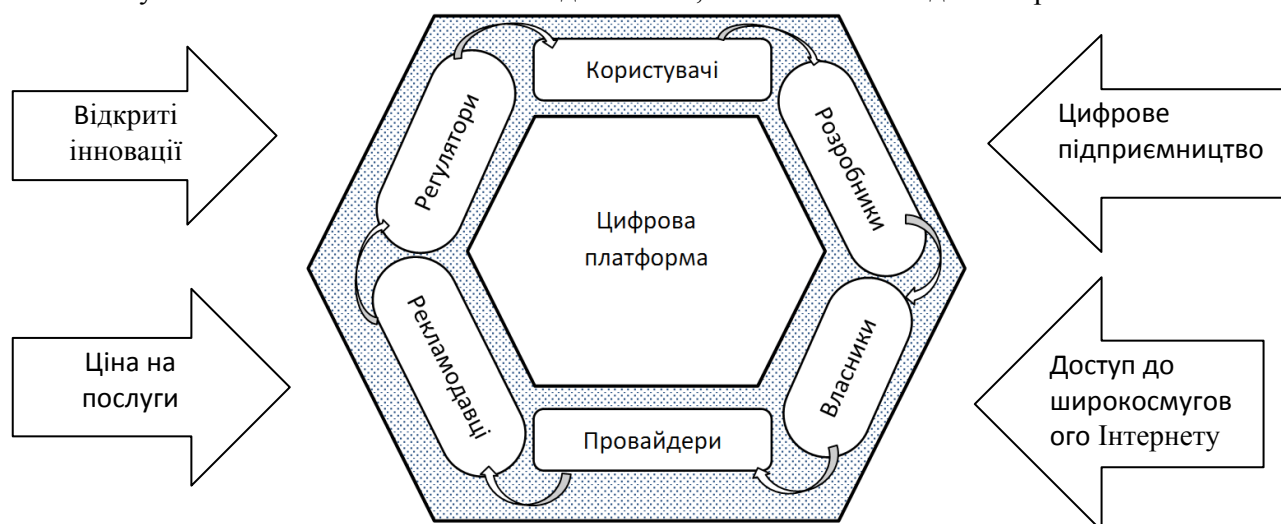

Рис. 1. Структура цифрової екосистеми*

*Джерело: авторська розробка

² Our Shared Digital Future. Building an Inclusive, Trustworthy and Sustainable Digital Society. Report 2018. World Economic Forum. 48 p. URL: www.weforum.org, С. 23.

³ Цифровые платформы и экосистемы финансовой инклюзивности. Российский опыт. 2015. Сколково, С. 5.

⁴ Купревич Т.С. Цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. Економічний вісник університету. 2018. Випуск № 37/1. С. 312-313.

⁵ Там само, С. 313.

Платформа як організаційне рішення, включаючи різного виду платформи, дозволяє отримувати дохід з комунікаційних відносин; цифрова платформа дозволяє захистити власність на інформацію і можливості комунікацій і зробити їх чинником виробництва⁶. Отже, на думку фахівців Масачусетського технологічного університету «цифрова платформа – це забезпечена високими технологіями бізнес-модель, яка створює вартість, полегшуючи обмін між двома або більшою кількістю взаємозалежних груп учасників». За своїм технічним змістом платформа – це система «алгоритмізованих взаємовигідних відносин значної кількості незалежних учасників галузі економіки (або сфери діяльності), які здійснюються в єдиному інформаційному середовищі, що призводить до зниження транзакційних витрат за рахунок застосування пакету цифрових технологій роботи з даними і зміни системи поділу праці»⁷. Існування поліфункційних цифрових платформ та постійне удосконалення зумовило їх типологію: транзакційна, інтегрована, інноваційна, інвестиційна⁸. Платформа транзакційна – це технологія, продукт або послуга, що діє як канал (або посередника), що полегшує обмін або операції між різними користувачами, покупцями або постачальниками. Інноваційна платформа – це технологія, продукт або послуга, які слугують фундаментом, на якому інші фірми (вільно організовані в інноваційну екосистему) розробляють додаткові технології, продукти чи послуги.

Інтегрована платформа – це технологія, продукт або послуга, що є одночасно платформою транзакцій і інноваційною платформою. До цієї категорії належать такі компанії, як Apple, яка має обидві відповідні платформи, такі як App Store, та велику екосистему розробників третьої сторони, яка підтримує створення контенту (інформаційного наповнення) на платформі⁹. Інвестиційні платформи складаються з компаній, які розробили стратегію портфеля платформ і виступають як холдингова компанія, активний інвестор платформи або поєднують обидві функції.

Європейська комісія також визначає онлайн-платформи через призму їх функціонального призначення, як «пошукові системи, соціальні мережі, платформи для електронної комерції, магазини покупки додатків, сайти порівняння цін тощо»¹⁰. Окрім того, платформи за правом власності поділяються на: приватні та публічні; за регіоном поширення та використання: глобальні, національні, локальні. З точки зору економічних, підприємницьких і управлінських поглядів, виділяють такі типи платформ: відкриті платформи, доступні всім учасникам ринку, і корпоративні платформи, орієнтовані на ефективність внутрішньої взаємодії;¹¹ платформи вільного доступу (з безкоштовною реєстрацією) і платформи монетизовані, тобто, які мають дохід від надання доступу учасникам; платформи, чия прибутковість забезпечена видами діяльності, не пов'язаними з предметом обміну, і платформи, незалежні від непрофільних доходів, включаючи благодійність; однорангові платформи (рівних учасників) та ієрархічні платформи, в яких, крім ієрархії споживачів, також виділяється інституційне середовище, сама платформа і її користувачі; платформи загальногалузеві і спеціалізовані за предметом обміну.

Шерінгова економіка, її особливості.

Загальною передумовою поширення шерінгових платформ є зростання цінності товарів та послуг як для бізнесу, так і для суспільства при розповсюдженні інформації про них¹². Як зазначають дослідники, шерінгова економіка – це економічна модель взаємовідносин, в якій люди можуть отримувати та надавати, як правило, в короткотермінову оренду активи без переходу права власності на них і одночасному отриманні взаємної фінансової вигоди. Такий вид економічних відносин не є абсолютно новим, адже принципи спільного використання ресурсів відомі та елементи її реалізуються у бізнес-моделях «бізнес-бізнес», «бізнес-споживач» (при самообслуговуванні на автомийках тощо). Однак, шерінгова економіка як модель «спільної участі» має характерні риси: характер поведінки клієнтів, застосування засобів комунікації соціальних мереж та онлайн-ових

⁶ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4 (61), С. 112.

⁷ Там само, С. 114.

⁸ Evans P. C., Gawer A. The Rise of the Platform Enterprise. A Global Survey. 2016. URL: https://www.thecege.net/app/uploads/2016/01/PDF-WEB-Platform-Survey_01_12.pdf, С. 9.

⁹ Там само.

¹⁰ Купревич Т.С. Цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Випуск № 37/1 С. 313.

¹¹ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4 (61), С. 115-116.

¹² Швед В.В., Яблочников С.Л. Особенности шеринговой экономики на Украине. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2018. № 2 (43), С. 78.

майданчиків, відбувається інтеграція виробників товарів та послуг і споживачів, поширення інформаційних та телекомунікаційних технологій, мобільних додатків полегшує комунікацію між обома сторонами¹³. Такі риси економіки спільного споживання забезпечуються основними рушійними силами¹⁴:

- пірингом (рівності всіх учасників взаємодії) завдяки залученню для реєстрації у технологічні платформи соціальних мереж, які змінюють поведінку людей;
- світовою економічною кризою, що змусила переглянути бездумне споживання;
- екологічними проблемами надвиробництва;
- повернення довіри у спільноту та переосмислення значення друзів та сусідів у комунікації, прийнятті рішень щодо купівлі чи оренди товарів та послуг.

Вищенаведені рушійні сили економіки спільного споживання науковці доповнили принципами: саморегулювання (однакова відповідальність всіх учасників за всі можливі наслідки); екологічністю рішень (дотримання безпеки діяльності та дружнього до оточення середовища); раціональністю (всі учасники володіють повною інформацією, а їх дії скеровані на отримання максимальної вигоди обом сторонам); відкритості (тотальна інформаційна відкритість та безбар'єрність, прозорість); «євангелізації» (розуміння користувачами товарів чи послуг не лише можливості отримання вигоди, а й здійснення користі для суспільства, що має більше значення, ніж комерційний прибуток)¹⁵. До вищенаведених вважаємо слід додати принцип довіри, який капіталізується у фінансовий капітал через репутацію учасників платформи.

Оскільки більш ніж 90% всіх підприємств будуть «цифровими» у найближчі роки, то питання відповідальності технологій повинні вирішуватися у всіх секторах. На довіру впливають різноманітні чинники, включаючи характер товарів і послуг, спосіб обробки компаніями особистої інформації, безпека записів даних і 50 мільярдів пристроїв, які будуть підключені до Інтернету в найближчі роки, а також інші чинники, такі як прозорість та доступ до регулювання процесу. Окрім дій, що здійснюються окремими компаніями, бізнес має можливість взяти на себе провідну роль у сприянні спільним соціальним результатам за допомогою технічних нормативних стандартів через посилену співпрацю з державним сектором і громадянським суспільством¹⁶. Отже, шерінгова економіка – це інформаційно-економічна модель, скерована на трансформацію економіки капіталу з пасиву в актив шляхом використання сукупності механізмів спільного володіння, оренди, лізингу тощо. Вона базується на основі поведінкової економіки, яка стверджує, що ключовий вплив на здійснення економічної діяльності визначають психологічні чинники, які призводять до ірраціональності, альтруїзму людської діяльності¹⁷.

У шерінговій економіці, на відміну від традиційної, споживач не визначає, а підлаштовується під надавача послуг (пошук осіб, з якими по дорозі за невелику плату, що компенсує витрати на паливе під час поїздки на власному авто – платформа). Таке кооперування має дещо спільне з об'єднанням у невеликих громадах та водночас – і сучасні відмінності: квартира, опублікована на сайті Airbnb (оренда житла) або авто (у випадку сервісу BlaBlaCar) залишається в приватній власності власника, а не у колективній власності, яка притаманна кооперації у невеликих громадах¹⁸.

Низка позитивних ефектів шерінгової економіки відображена у захисті довкілля та збереженні природних ресурсів внаслідок спільного споживання, тіснішій комунікації між людьми, зростанні ваги рівня репутації та рейтингу підприємств на шерінгових цифрових платформах в Інтернеті.

Недоліки зумовлені посиленням конкуренції з традиційним бізнесом (поява сервісу Airbnb спричинила падіння цін на готелях), хоча з іншого боку – зниження цін на проживання в

¹³ Там само, С. 75-76.

¹⁴ Who's who в українському шерінгу 2016. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/22/605870/>

¹⁵ Швед В.В., Яблочников С.Л. Особенности шеринговой экономики на Украине. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2018. № 2 (43), С. 76.

¹⁶ Our Shared Digital Future. Building an Inclusive, Trustworthy and Sustainable Digital Society. Report 2018. World Economic Forum. URL: www.weforum.org, С. 23.

¹⁷ Швед В.В., Яблочников С.Л. Особенности шеринговой экономики на Украине. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2018. № 2 (43), С. 76.

¹⁸ Як шерінгова економіка змінює світ. 2016. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/>

привабливому для туристів місті стимулює потік відвідувачів¹⁹. Певна загроза для традиційних ринків таки існує у скороченні обсягів продажу та кризи їх розвитку. А тому варто стверджувати про переконафігурацію економіки і скерування грошових потоків в модернізацію бізнесу, а не про знищення традиційного бізнесу загалом.

Огляд існуючих технологічних платформ різних країн світу та розподіл їх за сферами, функціями, масштабом поширення та типом платформи наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Глобальні та локальні технологічні цифрові платформи*

Сфера	Назва платформи	Функції	Масштаб та країна походження	Тип платформи
Освіта	Coursera	інформаційна, освітня	Глобальний, США	Трансакційна
	Udacity	інформаційна, освітня	Глобальний, США	Трансакційна
	Khan Academy	інформаційна, освітня	Глобальний, США	Трансакційна
	Edx	інформаційна, освітня	Глобальний, США	Трансакційна
	Preply	освітня, репетиторство	Глобальний, США	Трансакційна
	Prometheus	інформаційна, освітня	Державний, Україна	Трансакційна
Нерухомість	Mushroom	добова та погодинна оренда житла	Локальний, Україна (Львів)	Трансакційна
	Airbnb	короткострокова оренда приватного житла	Глобальний, США	Трансакційна
	WeWork	оренда коворкінгів	Глобальний, США	Трансакційна
	LiquidSpace	оренда офісного простору	Глобальний, США	Трансакційна
Торгівля	OLX	інформування про продаж-купівлю та надання послуг	Глобальний, США	Трансакційна
	Salesforce	самостійна розробка ІТ додатків	Глобальний, США	Інноваційна
	Amazon	торгівля	Глобальний, США	Інтегрована
	AliExpress	торгівля	Глобальний, Китай	Інтегрована
Їжа	Feastly	частування домашньою їжею	Державний, США	Трансакційна
Фінанси	M-Pesa	мобільне фінансування	Державний, Кенія	Трансакційна
	Zopa	кредитування	Глобальний, Велика Британія	Трансакційна
Крауд-фандинг	Спільнокошт	залучення спільних коштів	Державний, Україна	Трансакційна
	Велика ідея	залучення спільних коштів	Державний, Україна	Трансакційна
	Kickstarter	залучення спільних коштів	Державний, США	Трансакційна
Благочинність	Таблеточки	фінансова та інформаційна підтримка фінансова онкохворих дітей України	Державний, Україна	Трансакційна
	Крила Фенікса	підтримка Збройних сил України	Державний, Україна	Трансакційна
Спорт	Hudl	аналіз відео і навчання спортивних команд, коучинг	Глобальний, США	Трансакційна
	Smartsports	бронювання стадіонів, басейнів, готелів та авіаквитків для трансферу спортивної команди	Державний, Україна	Трансакційна
Урбаністика	Smart CityPlatform	пошук рішень для розвитку міст, сервісні рішення	Державний, Іспанія	Трансакційна
	Урбаністична платформа	Інформаційна	Державний, Білорусь	Не визначено
Транспорт	Uber	перевезення пасажирів	Глобальний, США	Трансакційна
	BlaBlaCar	спільні поїздки з подорожніми за компенсацію витрат	Глобальний, Франція	Трансакційна
	Uklon	перевезення пасажирів	Державний, Україна	Трансакційна
	Sizecar	оренда транспорту	Державний, Україна	Трансакційна

*Джерело: складено автором

Зарубіжний досвід діяльності цифрових платформ.

За підрахунками міжнародної аудиторської компанії PwC, у 2015 р. в Європі працювало понад

¹⁹ Там само.

300 компаній (що учетверо менше, ніж у США) у різних секторах економіки спільного споживання, сукупний річний дохід яких склав понад 4 млрд євро²⁰.

Щодо просторового розподілу цифрових платформ, то з 176 аналізованих платформ 2015 р найбільша їх кількість зосереджена в Азії – 82 (в Китаї – 64, в Індії – 8, в Японії – 5. Інші азійські платформи розділені між Південною Кореєю, Австралією, Малайзією і Сінгапуром). У Північній Америці 63 платформи розташовані в США і одна в Канаді. У Європі існує 27 платформних компаній у 10 країнах. У Великій Британії зосереджено найбільшу їх кількість – дев'ять, у Німеччині – п'ять, у Росії – три, у Франції, Нідерландах та Швеції – по дві. Інші чотири європейські платформи знаходяться в Ірландії, Ізраїлі, Люксембурзі та Норвегії. Головні офіси платформових компаній розташовані у великих містах. Так, найбільша концентрація штаб-квартир знаходиться в районі затоки Сан-Франциско – одна четверта з аналізованих платформ (44). Другим містом за концентрацією платформ є Пекін з загальною кількістю 30 одиниць. У Шанхаї їх 15, в Лондоні та Нью-Йорку – по 8 платформ. Китайські міста Ханчжоу розмістили 6 платформних компаній. Інші міста мають кілька платформ: від трьох до п'яти –Токіо, Берлін, Нью-Делі, Сіетл, Бангалор і Нанкін. Шість міст мають по дві платформи: Амстердам, Гуанчжоу, Москва, Париж, Сеул і Стокгольм. Решта 22 міста розміщують штаб-квартиру однієї цифрової платформи.²¹ Геопросторова концентрація сучасних платформ зумовлена низкою чинників: економічним піднесенням, інвестиціями в людський капітал та інформаційну інфраструктуру, підприємницькими інноваціями, рівнем культури споживання та працевлаштування тощо.

Піднесення платформ створює різні можливості та виклики для регіонів, країн, галузей, компаній та індивідуальних новаторів. На рівні галузі спостерігається зростаюча конкуренція між платформами. Наприклад, платформи, які не конкурували в минулому, все частіше починають це робити, наприклад, як це можна бачити з Google і Amazon. Сильні стимули консолідувати платформи через злиття та поглинання існують в секторах: подорожі, райдшерінг, доставка їжі, оголошення тощо. Очікується посилення таких тенденцій: конкуренція та кооперація між платформами через злиття та поглинання²².

Зростання платформ у світі викликає реакцію урядів як на міжнародному, так і на національному рівнях, які розглядають платформи як засоби для позитивних змін, оскільки стимулюють інновації, підвищують продуктивність праці, забезпечуючи краще використання активів та ідеї економіки спільного використання. Водночас поширення у ЄС занепокоєння щодо домінування американських платформ, які мають справу з приватними особистими даними, що, ймовірно, призведе до посилення регуляторного контролю або, можливо, нових регулювань на цифрових платформах і в цифровому просторі загалом.

Отже, зростаюча економіка платформ, що формує новий глобальний бізнес-ландшафт і впливає на життя громадян у всьому світі сприяла розвитку нової форми організації підприємницької діяльності, яка стає домінуючою в цифровій економіці. Управління платформовими екосистемами, в поєднанні з розробкою технологій і бізнес-моделей, які використовують переваги мережевих ефектів, і які дозволяють масштабування, мають вирішальне значення для успіху платформ. В той час, як значні можливості, які відкривають платформи є величезними, вони використовують безпрецедентний рівень глобального підключення до Інтернету, а також великий обсяг умінь та навичок програмного забезпечення, які можна використовувати для розвитку майбутніх платформ²³.

У ЄС широко застосовується показник розвитку цифрової економіки – Індекс Digital Economy and Society Index (DESI), який розраховується щорічно з 2017 р. Європейською Комісією для країн-членів ЄС та інших 15 розвинених держав, України у звіті немає. До складу індексу цифрової економіки входять її основні параметри: інфраструктура для цифрових технологій, розвиненість послуг зв'язку, зберігання і передачі інформації розвиток людського капіталу; «цифровізація» бізнесу, включаючи рівень автоматизації внутрішніх процесів; інформаційна безпека; регуляторне середовище та бар'єри для розвитку цифрових технологій.

Індекс цифрової економіки складається з Індексу цифрового бізнесу (показники: електронний обмін інформацією, радіочастотна ідентифікація (RFID), соціальні мережі, електронні рахунки та хмарні рішення) та Індексу електронної комерції (відсоток малих і

²⁰ Сабитов О. Всюду шеринг: что такое экономика совместного потребления. 2018. URL: <https://rb.ru/story/share-it/>

²¹ Evans P.C., Gawer A. The Rise of the Platform Enterprise. A Global Survey. 2016. URL: https://www.thece.net/app/uploads/2016/01/PDF-WEB-Platform-Survey_01_12.pdf, С. 11, С. 11.

²² Там само, С. 22.

²³ Там само, С.23.

середніх підприємств (МСП), що продають онлайн, оборот електронної торгівлі у відсотку від загального обороту МСП; частка МСП, які продають онлайн за кордон). У звіті за 2018 р. лідерські позиції займали Данія, Фінляндія, Ірландія та Швеція²⁴.

Окрім розрахунку індексу DESI широко на практиці застосовують результати Європейського звіту з цифрового прогресу (EDRP). Відмінність між ними полягає у тому, що EDPR більше акцентує увагу на цифровий розвиток окремої країни, зокрема – зміни у законодавстві тощо. При цьому використовуються як дані Цифрового табло²⁵, так і національне законодавство. В той час як DESI надає узагальнене уявлення про цифровий розвиток у країнах-членах ЄС на основі переважно статистичних даних²⁶. Зазначимо, що Міжнародний індекс Цифрової економіки та суспільства (I-DESI) за методологією Єврокомісії включає крім 28 країн-членів ЄС також 17 країн-не членів ЄС²⁷, серед яких немає України.

Згідно з результатами звіту Accenture (2016), незважаючи на високий потенціал цифрових платформ для малого і традиційного оф-лайн бізнесу, лише 10% стартапів на їх основі стануть самостійними і прибутковими в найближчі роки. Дослідження також показало, що до 2020 року Китай, Індія і США будуть домінувати в області платформної економіки і розрив між ними та іншими країнами буде тільки зростати. Результати аналізу показують, що США, Китай, Велика Британія, Індія і Німеччина знаходяться в першій п'ятірці «Індексу готовності до переходу на цифрові платформи» (складовими індексу є кількість і підготовленість користувачів; культура відкритих інновацій; нормативно-правова база (регулювання); цифрове підприємництво; технологічна готовність). Більшості європейських країн загрожує втрата глобального ринку цифрових платформ. Лише за допомогою багатостороннього співробітництва вдасться об'єднати фрагментовані цифрові ринки, допомогти розвитку цифрових підприємств і задовольнити попит на товари і послуги, так необхідні для успішного функціонування цифрового бізнесу²⁸. У звіті міститься низка рекомендацій для держави і бізнесу щодо перегляду законодавчої бази з метою створення сприятливих умов для розвитку цифрових платформ, включаючи такі:

1. Приділити увагу стандартам і правилам захисту даних. Впорядкувати законодавчі вимоги до обробки персональних даних та забезпечення їх безпеки. Спростити обмін даними між країнами.

2. Розробити нормативно-правові акти з урахуванням цифрових платформ.

3. Підтримати електронну торгівлю між країнами. Впорядкувати податки і стандарти, захист прав споживачів, контрактне право і логістичну інфраструктуру.

4. Інвестувати в цифрову інфраструктуру. Наприклад, Європейська директива про платіжні послуги (PSD2) допоможе стартапам розширити охоплення клієнтів і впровадити інноваційні бізнес-моделі.

5. Діяти рішуче. Навчити представників малого та середнього бізнесу використанню альтернативних джерел фінансування (наприклад краудфандінгом і рівноправного кредитування), а також принципам захисту особистих даних і прав споживачів. Підтримувати малий і середній бізнес за допомогою організації цифрових економічних зон, які сприяють розвитку електронної торгівлі.

Accenture виявила п'ять чинників (5 P) розвитку цифрових платформ, за допомогою яких нові технології сприятимуть формуванню великих ринків клієнтів і постачальників послуг²⁹:

- пропозиція (Proposition). Створення на платформі різних сервісів для розширення можливостей угод між покупцями так і постачальниками послуг;

- персоналізація (Personalization). Цілеспрямована взаємодія з клієнтами по всіх каналах, використання даних про споживачів для розуміння їх потреб і створення індивідуальних пропозицій;

- ціна (Price). Застосування нових моделей ціноутворення для задоволення попиту;

- захист (Protection). Для збереження довіри клієнтів слід забезпечити як превентивні заходи захисту даних, так і методи заохочення за надання інформації, це необхідно для

²⁴ DESI Report 2018 – Integration of Digital Technology. 16 p. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

²⁵ Digital scoreboard. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-scoreboard/>

²⁶ Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП Звіт 2018. URL: <http://cid.center/wp-content/uploads/2018/11/аналітичний-звіт-СхП.pdf>, С.13.

²⁷ I-DESI. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/international-digital-economy-and-society-index-2018>.

²⁸ Согласно исследованию Accenture большая часть компаний и стран не готова к переходу на цифровые платформы 2017. URL: <https://www.accenture.com/ru-ru/company-news-release-five-ways-to-win-digital-platforms>

²⁹ Там само.

залучення клієнтів і диференціації діяльності платформи;

– партнери (Partners). Активне нарощення зв'язків з цифровими партнерами – розробниками додатків і провайдерами платіжних сервісів, які допоможуть удосконалити діяльність платформи і задовольняти потреби клієнтів.

У 2017 р. Комісія ЄС започаткувала низку спеціальних дослідницьких проектів щодо вивчення ситуації із цифровізацією в інших регіонах світу. Один з цих проектів, у якому бере участь Україна, спрямований на дослідження статистичних показників цифровізації у країнах Східного партнерства. Після завершення проекту у 2018 р., у 2019 р. планується підготувати рекомендації щодо змін у статистиці та системах моніторингу³⁰. На даний момент ведеться робота з розробки й впровадження проекту Стратегії інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та план заходів з її реалізації на виконання зобов'язань у рамках Угоди про Асоціацію з ЄС. Україна також долучилася до ISA² – програми Європейської Комісії, яка підтримує розроблення цифрових рішень, що дозволяють державним інституціям надавати підприємствам та громадянам Європи якісні електронні послуги через використання єдиних принципів, стандартів та сумісних систем (інтероперабельність)³¹.

Вітчизняні технологічні платформи.

На практиці в Україні поширені лише деякі іноземні шерінгові моделі, які адаптуються до реалій національної економіки та ментальності. Існують міркування, що спонтанність та неконтрольованість розвитку таких економічних відносин попри їх великий потенціал несе загрозу для традиційних бізнес-моделей і потребує розробки чітких правил гри³². Водночас в Україні розвинено електронне урядування на базі цифрових платформ, спрямованих на надання державних і муніципальних послуг онлайн. Досвід діяльності вітчизняних шерінгових платформ (райдшерінг «Подорожники», «Підвезу», easy2go) доводить про значні перспективи та можливості розробників реагувати на потреби локального ринку й бізнес-інновації та нижчу конкурентоспроможність у порівнянні з глобальними зарубіжними платформами. З відомих на глобальному ринку в Україні присутні такі шерінгові компанії Uber (2016), BlaBlaCar (2014), OLX (2014), Airbnb та ін. Окрім них також популярні платформи електронної торгівлі

На ринок України BlaBlaCar вийшов на початку 2014 р., викупивши успішний український стартап «Подорожники» з аналогічним сервісом, запропонувавши колишньому власнику «Подорожника» О. Лазоренко очолити сервіс BlaBlaCar в Україні та Росії. Організаційні бізнес-інновації економіки спільної участі у вітчизняному бізнес-середовищі зазнають деяких видозмін, зумовлених ментальністю населення, рівнем платоспроможності, рівнем розвиненості інститутів, що визначають правила гри та доступом до Інтернету. В Україні (а саме в містах Київ, Одеса, Львів, Дніпро, Харків, Запоріжжя, Вінниця), як і в Росії, Uber працює не безпосередньо з водіями, а через компанії-посередники.

Економісти стверджують, що шерінгова економіка налагоджує співпрацю між людьми, у яких є надлишковий ресурс і тими, кому його не вистачає. Таким чином виникає як спільне споживання, так і спільне створення товару чи послуги³³. В основу шерінгової економіки закладено принцип Win Win, коли виграють обидві сторони-учасники економічної діяльності. Через те, що поява економіки спільного споживання є відносно новою, ще не всі способи монетизації випробувано³⁴. Однак попри новизну таких бізнес-моделей соціальна складова бізнесу спільного використання (її принципи) не повинна перебиватися комерційною, бо тоді нівелюється різниця між традиційними моделями економіки та цифровими платформами. Саме ці питання стали приводом до регулювання діяльності окремих видів послуг операторів шерінгової економіки у всіх країнах світу. Проведений аналіз діяльності низки цифрових платформ дав змогу виділити соціальні некомерційні та комерційні моделі. На думку дослідників, шерінгова економіка є своєрідною екосистемою з природним саморегулюванням на

³⁰ Єгоров І. Ю., Чмир О. С. Показники цифровізації: європейські підходи та українські реалії. Проблеми інформаційного суспільства: ресурси і технології : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 вересня 2018 р. МОН України; УкрІНТЕІ. Київ : 2018., С.5

³¹ У Києві обговорили інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-kiyevi-obgovorili-integraciyu-ukrayini-do-yedinogo-cifrovogo-rinku-yevropejskogo-soyuzu/>

³² Швед В.В., Яблочников С.Л. Особенности шеринговой экономики на Украине. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2018. № 2 (43), С. 76.

³³ Шеринговая экономика по-украински. URL: https://banker.ua/bank_news/world/2017/11/07/1180482090/sheringovaja-ekonomika-po-ukrainski/

³⁴ Андрусак А., Ормоцадзе М. Вигідно поділилися: що таке шерінгова економіка по-українськи. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1412542-vigidno-podililisy-shcho-take-sheringova-ekonomika-po-ukrayinski>

основі довіри, захисту персональних даних, коректного використання даних, запобігання кіберзлочинності, репутації тощо. Таке самостійне регулювання вважають ефективнішим за державне 64 % громадян, опитаних аудиторською компанією PwC³⁵. Попри те, що шерінг виник еволюційно, не застосовуючи канали традиційного маркетингу, не слід вважати, що інші нетрадиційні канали формування попиту та моди на раціональне споживання не були застосовані.

Поряд з появою сервісу Uber виникло поняття «уберизація», що позначає компанії, які з постачальників конкретних товарів перетворюються в постачальників сервісів та «гіг-економіка» (gig-economy) – нова форма відносин між робітником та працедавцем на основі розвитку технологій та появи нових видів економічної діяльності, коли працедавець не є власником засобів виробництва, але стає набувачем інтелектуальної власності, через що надавачі послуг не є захищеними жодними механізмами перед власником платформи та споживачами послуг. Наприклад, Uber пропонує не сам автомобіль, а послугу з переміщення з одного пункту в інший, так і виробники медичного обладнання продають не саме устаткування, а можливість зробити УЗД або МРТ. Така бізнес-модель дозволяє істотно скоротити експлуатаційні витрати в порівнянні з традиційною³⁶. За іншими дослідженнями, «уберизація економіки» відноситься не лише до платформи, а стосується глибоких трансформацій економіки та суспільства у контексті взаємодії попиту та пропозиції. Інколи термін «уберизація» застосовується у значенні цифрової загрози для будь-якої традиційної галузі економіки³⁷. Зазначимо, що поряд з уберизацією економічної діяльності широко поширене явище соціальних мереж, які за допомогою особистих повідомлень людей, їхніх груп формують потенціал довіри до он-лайн сервісів (власне до даних платформ). Враховуючи таку прозорість та публічність соціальних медіа власники онлайн-сервісів пропонують авторизацію через акаунт у соцмережі, який є зручнішим способом ніж традиційна реєстрація за електронною поштою. Зокрема такий спосіб авторизації використовують для доступу на шерінгові платформи поряд з традиційним способом (реєстрація електронною поштою).

Як і будь-яка інша форма ПОВ цифрова платформа має переваги і недоліки. До переваг діяльності он-лайн платформ на базі шерінгу відносимо: нижчу ціну на послугу, високу швидкість, зручний та якісний сервіс, захист інтересів учасників проекту. Недоліки ж полягають в існуванні певних ризиків: незахищеності даних учасників трансакцій, зростанні конкуренції, залежності від власників платформи тощо. На думку науковців, велика цінність платформних рішень залежить від трьох чинників: монетизація інформації та комунікацій, скорочення непродуктивних витрат, в тому числі і за рахунок держави, ефективність координації³⁸.

До **переваг діяльності цифрових платформ** відносять також:

- стимулювання інновацій (диверсифікація товарів, інноваційні бізнес-моделі, гнучка організаційна структура);
- формування споживчої цінності (збільшення вибору, зручність, прозорість ринку, розподіл ресурсів та фінансових активів);
- відкриття ринків (можливість доступу до ринку суб'єктів малого та середнього бізнесу, розширення експортної можливості);
- скорочення трансакційних витрат (низькі інформаційні, комунікаційні, логістичні витрати);
- покращення добробуту (алокаційна ефективність, стандартизація, довіра, ефективне використання технологій, генерування якісних інформаційних даних, які можуть бути додатковою цінністю)³⁹;
- трансформація інституту посередників завдяки інтеграції та уніфікації процесів взаємодії протягом всього ланцюга створення вартості;
- зростання продуктивності праці й ефективності підприємницької діяльності⁴⁰;

³⁵ Еволюція довіри: як шерінгова економіка руйнує світові кордони. 2016. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/3/607318/>

³⁶ Сабитов О. Всюду шерінг: что такое экономика совместного потребления. 2018. URL: <https://rb.ru/story/share-it/>

³⁷ Купревич Т.С. цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. Економічний вісник університету. 2018. Випуск № 37/1, С. 312.

³⁸ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61), С. 115.

³⁹ Купревич Т.С. Цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Випуск № 37/1, С. 314.

⁴⁰ Данніков О.В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 17, С. 75.

- підвищення щільності різномірних економічних агентів, інтенсифікації взаємодій завдяки цифровим технологіям у великих містах;
- трансформація ролі і значення держави, зміна відносин суспільства, бізнесу, науки і держави⁴¹.

Серед *проблем впровадження цифрових платформ в світі та Україні* основними є такі:

- нерозвиненість інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури за відповідними європейськими та світовими стандартами;
- неготовність України до впровадження цифрових платформ, що фіксується в «Індексі готовності до переходу на цифрові платформи» компанії Accenture (до його розрахунку входять такі індикатори: кількість і підготованість користувачів; культура відкритих інновацій; регуляторне середовище; цифрове підприємництво (он-лайн бізнес), технологічна готовність);
- уповільнений процес інтернетизації територій України та доступу до широкосмугового Інтернету, повільне впровадження стандартів 4 G та 5 G мобільного Інтернет-зв'язку тощо;
- існування цифрового розриву у суспільстві за регіонами (місто-село);
- ризики маніпуляції громадською думкою щодо пріоритетів цифровізації економіки України;
- відсутність можливості прийняття альтернативних координаційних рішень⁴² при користуванні певною платформою, а відтак зростання конкуренції та стимулів формування інших платформ суттєво знижене;
- відсутність кореляції та координації дій держави, бізнесу й громадянського суспільства щодо напрямів та заходів цифровізації економіки;
- недостатнє регулювання діяльністю операторів платформ з метою запобігання платформовому капіталізму та монополізму;
- неефективність фінансування заходів національних програм з інформатизації суспільства⁴³ та непрозорість інформування про стан реалізації заходів «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» впродовж 2018 р.;
- відсутність доступних статистичних даних щодо розвитку інформатизації економіки, оперування недостовірними статистичними даними при розробці заходів стратегічного характеру; використання різних методологічних основ для збору та обробки статистичної й адміністративної інформації, що унеможлиблює об'єктивний аналіз та бенчмаркінг;
- конфлікт стандартів (протоколів даних та інших параметрів) функціонування цифрових платформ та блокування на практиці впровадження технології блокчейн;
- розпорошеність та дублювання функцій регулювання сфери інформаційної економіки між органами влади, відставання законодавчого забезпечення від темпів розвитку цифровізації державного управління, бізнесу, освіти та громадянського суспільства;
- повільний процес узгодження заходів вітчизняної політики у сфері цифровізації економіки з імплементацією положень ключових положень документів ЄС, у тому числі й Угоди про асоціацію з ЄС.

Скептики шерінгової економіки на прикладі оренди автомобілів розкривають окремі проблеми, які не можуть бути легко вирішеними інструментами саморегулювання: час нічного простою, саботаж водіїв райдшерінгу щодо невігідних викликів за місто або у віддалений район, від чого страждає репутація компанії, а відтак і єдина конкурентна перевага у каршерінгу – деклароване скорочення витрат на поїздку, доступ до автомобіля у час пік, витрати з експлуатації тощо⁴⁴.

Негативно налаштовані до приходу нових моделей розвитку шерінгової економіки були і

⁴¹ Структурные изменения в российской экономике и структурная политика. Аналитический доклад. / под научн. руковод. Ясина Е.Г. Москва: НИУ ВШЭ. 2018. URL: <https://www.hse.ru/data/2018/04/13/1150725828/Аналитический%20доклад%20по%20структурной%20политике.pdf>, С. 237-238.

⁴² Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61), С. 110.

⁴³ Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Державним агентством з питань електронного урядування України на електронне урядування та Національну програму інформатизації. Рахункова палата. 2018. 32 с.

⁴⁴ Носов І. «Шари» не буде, або чому «шерінгова економіка» не має перспектив, 2017. URL: <https://www.autocentre.ua/ua/blogs/shary-ne-budet-ili-pochemu-sheringovaya-ekonomika-ne-imeet-perspektiv-338177.html>

в Росії у 2014 р., коли появився сервіс райдшерінгу BlaBlaCar. Однак динаміка розвитку цього сервісу протягом трьох років показала стрімке зростання кількості водіїв, пасажирів, які брали участь у спільних поїздках, переконала в успішності та дієвості нової бізнес-моделі. Поява таких сервісів кар- та райдшерінгу у великих містах зумовлена попитом населення та розвинутою інформаційною та транспортною інфраструктурою. На фоні успіху іноземних платформ оренди авто російський мережевий конкурент «Яндекс» запустив у 2018 р. власний сервіс каршерінгу «Яндекс. Драйв». Збільшення кількості учасників на ринку перевезення та оренди автомобілів повинно сприяти підвищенні якості послуг та інформаційній освіті населення, не охопленого поки такими послугами, диверсифікації послуг (авто преміум класу, вантажних авто) тощо. Водночас на російському ринку перевезень з'явилися нові цифрові платформи регіонального та локального рівнів як приватні, так і муніципальні: Делімобіль (його дочірнє підприємство Anytime), BelkaCar, YouDrive, MatreshCar, Sreetcar, Darenta, «Московський каршерінг» (проект Департаменту транспорту Москви)⁴⁵.

Значимо, що у вітчизняному та російському каршерінгу переважає комерційна складова, яка дещо відхиляється від первинної соціальної ідеї каршерінгу: звільнити вулиці від автомобілів, покращити пересування в місті, зробити його екологічно комфортнішим. Комерційні ж компанії поки що нарощують кількість авто у місті, які займають місце на дорогах та паркомісцях.

У 2018 р. в Україні запрацювали нові локальні сервіси каршерінгу: у Києві та Дніпрі – Getmancar, одеський каршерінг – Mobilecar, SizeCar – у Вінниці (єдиний у ніші P2P), що мають перспективи поширення по всій Україні. Попри різні суперечності та неузгодженість дій бізнесу та влади, в Україні розвинена інформаційна інфраструктура, сформований якісний людський капітал з високими цифровими компетентностями та зростання мотивації щодо застосування переваг цифрової економіки.

Водночас до *трендів і перспектив розвитку шерінгової економіки* в Україні відносяться: глобальне зростання світового ринку; децентралізація та демократизація шляхів отримання прибутків; впровадження технології блокчейну для забезпечення прозорості та безпеки діяльності учасників платформи. В даний час розвиток платформ йде шляхом створення цифрових екосистем, які передбачають розробку спеціального середовища для реалізації цифрових ідей. Цифрова екосистема забезпечує набір гнучких послуг, здатних швидко адаптуватися до постійно мінливих потреб бізнесу, інтегруючи автоматизацію технологічних операцій, відносини зі споживачами і зростання ринків⁴⁶.

До ризиків розвитку цифрових платформ у світі та Україні слід віднести: зростання глобальної монополізації цифрових платформ, яке у науковій літературі називають «платформовим капіталізмом», відсталість державного та ринкового регулювання діяльністю цифрових платформ від потреб розвитку цифрової економіки та світової практики врегулювання питань оподаткування, перерозподілу доходів та захисту найманих (самозайнятих) працівників від порушення їх прав на платформах, відсутність належної мотивації у суспільстві для подолання цифрового розриву між поколіннями та між територіями (місто-село), захист інтелектуальної власності та персональних даних користувачів різноманітних платформ, прозорість інвестування у розвиток інформаційної інфраструктури тощо.

Проблемним питанням залишається узгодження національного законодавства з принципами діяльності шерінгових цифрових платформ, що виражається у необхідності забезпечення рівня безпеки усім учасникам взаємодії глобального характеру на локальному рівні. Український ринок специфічний, тому європейські сервіси повинні бути адаптовані під локальні умови для надання якісних послуг, захисту прав споживачів і дотримання стандартів власниками платформ на всіх етапах діяльності: від надходження заявки до завершення операції.

На думку В.В. Шведа, державі необхідно розробляти нові інституційні інструменти для вирішення проблеми довіри між учасниками шерінга так і користувачами цифрових платформ, щоб відігравати не лише роль регулятора, але й арбітра, за умов неспроможності ж виконувати державою нові обов'язки, роль арбітра на себе вимушено будуть брати нові соціальні інститути, що в свою чергу може призвести до тотального зменшення впливу держави і корінного зламу усталених державних утворень⁴⁷. Ми ж не бачимо такої загрози у сповільненій реакції держави

⁴⁵Хачатрян Э. 12 стыдных вопросов про каршеринг. URL: <https://www.gq.ru/entertainment/12-stydneyh-voprosov-pro-karshering>.

⁴⁶ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61), С. 116.

⁴⁷ Швед В.В. Теоретические аспекты шеринговой экономики. *Економічний форум*. 2017. №1, С. 29.

на регулювання діяльності цифрових платформ, корумпованих схемах, які стримують впровадження інновацій (4G та 5G Інтернет), адже альтернатива – громадянське суспільство з високорозвиненими цифровими компетентностями є складовою моделі чотирьох спіралей (Open Innovation 2.0), де власне інформаційне суспільство відіграє роль запобіжника корпоратизації економіки та важливого замовника, інвестора й дослідника в рамках «громадянської науки». Однак, поєднання державного та ринкового регулювання (державно-приватного) з врахуванням думки громадськості забезпечить ефективну діяльність цифрових платформ без загрози посилення платформового капіталізму та монополізму.

Проблема регулювання просторової організації нових цифрових форм ПОВ полягає у пошуку поєднання можливостей традиційних інструментів та розробки нових для усунення ризиків та конфліктів. Так як в ЄС такі форми діяли раніше, суспільством сформовані певні принципи управління та регулювання діяльністю цифрових платформ. Рамковими вважають стратегічні та програмні інструменти: «Цифрова адженда» розроблена у контексті «Стратегії розвитку Європи 2020»⁴⁸, у якій визначено пріоритети розвитку цифрової трансформації економіки ЄС. Цей документ є рамковим, у межах якого держави-члени ЄС розробляють національні стратегії розвитку цифрової економіки, формують власні пріоритети.

Якщо в Італії дія в мобільному додатку щодо замовлення таксі або бронювання житла, вважається юридично значущою, то в Україні такі норми не діють, а надання послуг регулюється традиційним шляхом. Окрім того, реєстрація он-лайн бізнесу відбувається оф-лайн (традиційно, у паперовому форматі). Відсутність регулювання в сфері технологічних он-лайн платформ як шерінгової так і цифрової економіки загрожує серйозними ризиками для власників та клієнтів бізнесу. Так, репутація BlaBlaCar в Росії постраждала через судовий процес щодо заборони розміщення на власному сайті даних про спільні поїздки компанії, оскільки позивач вважав, що сервіс сприяє організації регулярних нелегальних комерційних перевезень. Представники BlaBlaCar довели некомерційну суть послуг, що зводяться до часткової компенсації витрат на бензин⁴⁹. Низка протестів у 2017 р. в Україні призвели до усунення з вітчизняного ринку пасажирських перевезень російського «Яндекс. Таксі», натомість залучивши до діяльності послуги Uber.

У 2017 р. Європейський суд визнав Uber транспортною компанією, а не «інформаційним сервісом», оскільки компанія надає «послуги в сфері транспорту», то вони повинні регулюватися відповідним чином. Конфлікт того ж року компанії з владою Лондона полягав у невідповідності вимог, що висуваються до оператора за викликом автомобіля, в тому числі в сфері співпраці з правоохоронними органами та перевірки водіїв на предмет наявних раніше порушень закону. Влада європейських країн прагне до регулювання шерінгової економіки – так, у Великій Британії передбачено розроблення законопроекту щодо звільнення від оподаткування доходів громадян, отриманих ними на сервісах економіки спільного використання від здачі в оренду житла (до 1000 фунтів) і автомобіля (до 1000 фунтів). У Росії громадяни ж зобов'язані платити податок у розмірі 13% від суми, яку вони отримують від оренди речей (автомобіль чи спортивне спорядження). Податкові послаблення від здачі в оренду власності через сервіси спільного використання речей в Росії поки не передбачені⁵⁰. В Україні ж власники автомобілів, які працюють у сервісі Uber сплачують 25% головній компанії, 5-7% комісії з поїздки за послуги компанії-посереднику, яка має ліцензію материнської компанії.

До інструментів стимулювання розвитку цифрових технологій в світовій економіці слід віднести: гармонізацію стандартів та правил захисту даних; спрощення транскордонного обміну даними; сприяння міжнародній електронній торгівлі; інвестування в цифрову інфраструктуру⁵¹.

Щодо захисту даних користувачів, то після низки судових процесів щодо витоку персональної інформації компанії Facebook та Google (2018), альтернативою є впровадження технології блокчейн. Адже можливість монетизувати персональні дані користувачів (дані акаунтів соціальних мереж) є у власників мереж, які можуть за потреби продавати ці дані третім особам. Усунути дисбаланс у створенні та оперуванні даних в платформі покликана технологія блокчейн,

⁴⁸ Digital Agenda of the Europe 2020 Strategy. Digital Single Market strategy. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy>.

⁴⁹ Сабитов О. Всюду шеринг: что такое экономика совместного потребления. 2018. URL: <https://rb.ru/story/share-it/>

⁵⁰ Там само.

⁵¹ Купревич Т.С. цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. *Економічний вісник університету*. Випуск № 37/1, С. 317.

яка сприяє обміну цінностями надійним і децентралізованим шляхом без посередника. Як зазначає Прімавера Де Філіппі, блокчейн може забезпечити безпечний та прозорий запуск програмного забезпечення шляхом запуску їх у одноранговій мережі, без контролю третьої сторони та наявності централізованого сервера. Більше того, окрім захисту, учасники отримують можливість поширювати повідомлення в мережі і отримувати за це винагороду, за таким принципом відсутності посередника працює децентралізований ринок OpenBazaar. Технології блокчейн підтримують тісні взаємодії, які отримали назву «платформовий кооперативізм», де користувачі можуть бути і розробниками, і акціонерами платформ. Саме відсутність посередників дає можливість справедливо розподіляти створену додану вартість. Зміст такої співпраці дає змогу розвиватися економіці спільного споживання. Існуючі сьогодні великі корпорації, які контролюють цифрове середовище можуть втратити лідируючі позиції, однак існує ризик формування потужних корпорацій і в блокчейн-просторі, що потребує подальших розробок у цій сфері⁵².

Актуальним питанням є оподаткування, що включає виділення та ідентифікацію об'єкта оподаткування. Цифрова економіка здатна зруйнувати фіскальну та контрольну функції податків, а ідеї обкладати податком внутрішні трансакції поки недостатньо розроблені. Не вирішено питання кого саме обкладати податком: керуючого платформою – організатора діяльності, цифровий рантьє, як основний отримувач доходу чи споживачі функціоналу платформ. Привабливою є ідея оподаткування грошовий потік, скерований до платформ. Однак податковій системі не зрозуміло, чи є споживач платформової послуги кінцевим споживачем або продавцем, чи посередником. Власники цифрового бізнесу приділяють значну увагу податковим ризикам. Очевидно, що питання вирішується всередині платформи, але підлягає сумніву, що платформи нададуть подібні дані податковим органам. На думку І. Степнова, регулювання цифрових платформ на період їх становлення і з врахуванням їх ринкової влади, слід обкладати податком не трансакції, а платформи, що вирівняло б умови роботи чотирьох найбільш поширених моделей цифрового бізнесу⁵³ (за рівнем трансакцій: рекламна модель (B2B), абонентська модель (B2C), агентська модель (шерінгова), он-лайнова роздрібна торгівля). Доцільним на думку згаданого експерта є оголошення податкових канікул для користувачів платформ, що призвело б до легалізації працюючих на платформі шляхом повернення податку з доходу, але лише для тих, які легалізували свою діяльність та сплатили податки⁵⁴.

Державне регулювання розвитку цифрових платформ в Україні. Аналіз вітчизняної законодавчої бази показав певну інституційну забезпеченість розвитку інформаційної економіки, відповідність її окремим глобальним та європейським трендам, а головне – фокусу на реалізацію власних вітчизняних пріоритетів у контексті євроінтеграційних намірів та зобов'язань перед ЄС. Головні суб'єкти державного регулювання цифрової економіки на національному рівні та документи наведені на рис. 2.

Суттєва підтримка розвитку цифрової економіки, а відтак і цифрових платформ в Україні розпочалась з 2018 р., коли уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації⁵⁵. Основною метою документа є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» (цифрова стратегія) для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України у найбільш перспективних сферах. Реалізація заходів Концепції, на думку розробників, має забезпечити: стимулювання економіки та залучення інвестицій; основу для трансформації вітчизняних індустрій в конкурентоспроможні та ефективні за рахунок їх «цифровізації»; вирішення проблеми «цифрового розриву», наближення «цифрових» технологій до громадян, у тому числі, шляхом забезпечення доступу громадян до ширококутного Інтернету, особливо у селищах та невеликих містах; створення нових можливостей для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних і «цифрових» індустрій та бізнесу; розвиток експорту «цифрової» продукції та послуг (ІТ-аутсорсинг).

⁵² Primavera De Filippi. Talent Management "What Blockchain Means for the Sharing Economy. URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend920.html>

⁵³ Воловик Е. Цифровой налог. 2018. URL: <https://fingazeta.ru/opinion/eksperty/446921/>

⁵⁴ Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61), С. 119.

⁵⁵ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.

Основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проектів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур, формування потреб у використанні цифрових технологій громадянами та розвитку відповідних цифрових компетенцій, створення відповідних стимулів та мотивацій для підтримки цифрового підприємництва та цифрової економіки⁵⁶.

Верховна рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України

(Комітет з питань інформатизації та зв'язку. Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Державне агентство з питань електронного урядування України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Рада національної безпеки і оборони України. Координаційна рада з розвитку цифрової економіки та суспільства)

Документи. Закони України: «Про інформацію» (1992), «Про авторське право і суміжні права» (1994), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), «Про Національну програму інформатизації» (1998), «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про електронний цифровий підпис» (2003), «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003), «Про телекомунікації» (2004), «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (2004), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007), «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» (2012), «Про адміністративні послуги» (2013), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2012), «Про електронну комерцію» (2015), «Про електронні довірчі послуги» (2017), Проект закону «Про внесення змін до ЗУ «Про Національну програму інформатизації» (№9116 від 04.10.2018 р.), Проект ЗУ «Про розвиток цифрової економіки» (№7485 від 15.01.2018), Проект ЗУ «Цифровий порядок денний України 2020». «Цифрова адженда» (2018).

Постанова ВРУ: «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2014).

Розпорядження КМУ: «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2013), «Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні» (2016), «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» (2017), «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» (2017), «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» (2018).

Укази Президента України: «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» (2015), «Про Стратегію національної безпеки України» (2015), «Стратегія кібербезпеки України» (2016), «Про Доктрину інформаційної безпеки України» (2017)

Рис.2. Фрагмент механізму державного регулювання цифрової економіки в Україні (у контексті розвитку цифрових платформ)*

*Джерело: складено автором

Щодо цифрових платформ, то у Концепції велику увагу приділено «цифровим державним платформам» під якими розуміють концепцію утворення державних органів, орієнтованих на одночасне поліпшення якості послуг, оптимізацію кількості державних службовців та зменшення витрат. «Цифрові» платформи дозволяють вирішувати завдання, підвищувати ефективність, зменшуючи вартість діяльності та час виконання⁵⁷; окрім них визначено пріоритетні сфери цифровізації економіки: освіту, туризм, аграрне виробництво, промисловість на основі Індустрії 4.0, медицина, урбаністика, фінансові послуги, як складових частин цифровізації, а не окремих учасників ринку. Не знайшли свого відображення бізнес-платформи у секторі транспорту, електронної торгівлі

⁵⁶ Там само, С.5.

⁵⁷ Там само, С. 21

та ін. Відповідно питання державного регулювання стосуватимуться тих напрямів, де держава є власником – цифрових державних платформ. Не відображені основні показники, які застосовують в ЄС для розрахунку цифровізації економіки: Індексу DESI та інших.

Тобто, зміст даної концепції потребує суттєвого доопрацювання у частині уточнення поняття підприємницьких цифрових платформ, відповідності практиці розвитку цифрових платформ у світі та ЄС зокрема, містити напрями регулювання діяльності цифрових платформ задля мінімізації негативні наслідки цифрової монополії, сприяти формуванню платформовій кооперації. Утворення у 2018 р. Координаційної ради з розвитку цифрової економіки та суспільства дасть змогу напрацювати пропозиції щодо створення необхідних умов для ефективного розвитку і використання науково-технічного потенціалу України в сфері розвитку цифрової інфраструктури, зокрема у частині забезпечення широкосмугового доступу до мережі Інтернет по всій території України. Координаційна рада з цифрової економіки, тимчасовий консультативно-дорадчий орган при Мінекономрозвитку покликана забезпечити виконання Концепції та Плану розвитку цифрової економіки та суспільства України до 2020 року. До її складу входять центральні органи виконавчої влади, представники громадськості, бізнесу та наукових установ, які працюють над розробкою законодавчих ініціатив, аналітичних досліджень IT- та телекомгалузі, цифрової інфраструктури, громадської безпеки, фінтеху та безготівкових розрахунків, цифровізації соціальної сфери, розвитку smart-city, креативних індустрій та експорту IT-послуг, цифровізації освіти, охорони здоров'я, науки, Інтернету речей, індустрії 4.0, цифрового землеробства, національної системи безпаперової торгівлі⁵⁸.

Слід відмітити законодавчі ініціативи 2018 р. щодо модернізації та підвищення ефективності організаційно-правових механізмів формування та виконання Національної програми інформатизації. У поданому законопроекті «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» (№ 9166) запропоновано розширити термінологію інформаційної сфери та визначити пріоритетні напрями інформаційної політики України щодо використання відкритого та закритого програмного забезпечення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, державних установах, державних підприємствах, та навчальних закладах державної і комунальної форми власності⁵⁹.

Вирішення проблем розвитку цифрових технологічних платформ в Україні знаходиться у трьох аспектах: політичному, технологічному, економічному.

Державне управління та політикум мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, впровадженні всеосяжних національних цифрових стратегій. Державне управління має зосередитися на знятті бар'єрів на шляху до цифровізації країни, корегуванні вад ринкових механізмів, підтримці добросовісної конкуренції, залученні інвестицій, розвитку цифрової інфраструктури та цифрової економіки з метою досягнення національних пріоритетів⁶⁰. Адже Розв'язання проблеми координації потребує комплексних структурних та функціональних змін у системі державного управління розвитком інформаційної інфраструктури інформаційного суспільства, включно з її найвищим – політичним рівнем⁶¹. Погоджуємося з позицією науковців щодо відсутності в національному законодавстві чіткого визначення механізмів державного регулювання сферою інформатизації, а відтак доцільно розробити та прийняти окремий законодавчий акт, в якому чітко було б визначено механізм державного регулювання цією сферою з урахуванням міжнародного, насамперед європейського досвіду⁶². Основними об'єктами державного регулювання, як правило, є: інформаційні та інформаційно-комунікаційні системи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів, підприємств, установ, організацій, що перебувають у державній чи комунальній власності; державні електронні інформаційні ресурси; електронні адміністративні послуги тощо⁶³. Щодо ринкового регулювання, то слід сприяти розвитку IT-бізнесу, залучати державні та приватні інвестиції у

⁵⁸ В Україні розпочала роботу Координаційна рада з розвитку цифрової економіки. 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-rozpochala-robotu-koordinacijna-rada-z-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki>

⁵⁹ Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» № 9166 від 04.10.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64747

⁶⁰ Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf

⁶¹ Котелевець Д. М. Модель взаємодії органів державної влади під час регулювання сфери зв'язку та інформатизації. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 1 (48), С. 4. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-1/doc/1/07.pdf>

⁶² Там само, С. 5.

⁶³ Там само, С. 6.

інформаційну та освітню структуру, формувати сприятливі умови для активізації цифрового бізнесу, сприяти гармонізації національного законодавства з європейським.

Технологічний аспект полягає у модернізації інформаційної інфраструктури та підтримці вітчизняних розробок шляхом формування платоспроможного попиту на продукцію та популяризації серед користувачів. А також передбачає необхідність відповідності міжнародним стандартам щодо обміну даними, для усунення бар'єрів для транскордонної діяльності⁶⁴.

Економічний аспект передбачає проведення достовірного аналізу на доступних та стандартних даних, що визначає необхідність впровадження статистичної методології та статистичних спостережень цифрового розвитку України з урахуванням міжнародних практик. Цифрова економіка потребує нового регулювання, оскільки мережевий ефект та ефект масштабу можуть призвести до збільшення нерівності та бар'єрів для виходу на ринок. Контроль кількох компаній над цифровими платформами вказує на необхідність вивчення стратегій з попередження антиконкурентної поведінки з боку цих компаній, а також потенційного неналежного використання даних⁶⁵. Важливим питанням є сприяння приватно-публічному співробітництву у: створенні програм щодо трансформації економіки; розробці та підтримці платформ; розвитку нових технологій та розбудові архітектури наступного покоління – для постійного діалогу та спільного вирішення проблем між усіма відповідними зацікавленими сторонами, включаючи малі та середні підприємства, стартапи, муніципальні та національні уряди, громадянське суспільство⁶⁶.

Отже, розглянуті нами особливості розвитку нової форми ПООБ – цифрової платформи, дозволили систематизувати підходи до визначення суті цифрових платформ як середовища для співпраці понад двох сторін-учасників, виділити поширені типи цифрових платформ за видом діяльності, охарактеризувати переваги та недоліки функціонування цифрових платформ на основі економіки спільного споживання та комерційних платформ, які формують новий економічний ландшафт цифрової економіки, що характеризується ознаками монополізму та «платформового капіталізму». Оцінка світового та європейського досвіду з діяльності цифрових платформ засвідчила доцільність покращення державного регулювання щодо розвитку таких форм ПООБ для всіх його учасників з метою запобігання монополізму та тіньовій діяльності, неконтрольованих поглинань та деформації конкурентного середовища на глобальному цифровому ринку. Вітчизняна практика характеризується окремими успішними проявами функціонування цифрових платформ, які однак потребують належного регулювання та гармонізації із європейськими стандартами, координації дій усіх учасників цифрового бізнесу особливо у частині забезпечення достовірною статистичною базою для аналітики. Визначені переваги та недоліки діяльності цифрових платформ довели, що для них властиві ознаки як традиційного розвитку бізнесу в індустріальній та постіндустріальній економіці (попит та пропозиція, мінімізація та оптимізація витрат, пошук інвесторів, вигода від алокації, ефект масштабу), а також нові риси цифрової економіки (мережевий ефект, доступність до технологій, довіра та блокчейн) з новим капіталом даних та правомірності їх використання і захисту.

Список використаних джерел

1. Андрусак А., Ормоцадзе М. Вигідно поділилися: що таке шерингова економіка по-українськи. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1412542-vigidno-podililisy-shcho-take-sheringova-ekonomika-po-ukrayinski>.
2. В Україні розпочала роботу Координаційна рада з розвитку цифрової економіки. 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-rozpochala-robotu-koordinacijna-rada-z-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki>.
3. Власть, платформы и иллюзия свободной торговли. обзор. Доклад о торговле и развитии, 2018 год. ООН, Нью-Йорк и Женева. 2018. 36 с.
4. Воловик Е. Цифровой налог. 2018. URL: <https://fingazeta.ru/opinion/eksperty/446921/>
5. Данніков О.В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України.

⁶⁴ Development Dimensions of Digital Platforms. Summary The eCommerce Week 2018. URL: <https://unctad.org/en/conferences/e-week2018/Pages/default.aspx>, С.17.

⁶⁵ Власть, платформы и иллюзия свободной торговли. обзор. Доклад о торговле и развитии, 2018 год. ООН, Нью-Йорк и Женева, 2018, С. 21.

⁶⁶ Our Shared Digital Future. Building an Inclusive, Trustworthy and Sustainable Digital Society. Report 2018. World Economic Forum. URL: www.weforum.org, С.24.

Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 17. С.73-79.

6. Еволюція довіри: як шерингова економіка руйнує світові кордони. 2016. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/3/607318>.
7. Єгоров І. Ю., Чмир О. С. показники цифровізації: європейські підходи та українські реалії. Проблеми інформаційного суспільства: ресурси і технології : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 вересня 2018 р. МОН України; УкрІНТЕІ. Київ : 2018. С. 5-7.
8. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Державним агентством з питань електронного урядування України на електронне урядування та Національну програму інформатизації. РАХУНКОВА ПАЛАТА. 2018. 32 с.
9. Котелевець Д. М. Модель взаємодії органів державної влади під час регулювання сфери зв'язку та інформатизації. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 1 (48). С.1-7. <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-1/doc/1/07.pdf>.
10. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.
11. Купревич Т.С. Цифрові платформи в світовій економіці: сучасні тенденції і напрямки розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Випуск № 37/1. С.311-318.
12. Носов І. «Шари» не буде, або чому «шерингова економіка» не має перспектив, 2017. URL: <https://www.autocentre.ua/ua/blogs/shary-ne-budet-ili-pochemu-sheringovaya-ekonomika-ne-imeet-perspektiv-338177.html>.
13. Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП. Звіт. 2018. URL: <http://cid.center/wp-content/uploads/2018/11/аналітичний-звіт-СхП.pdf>.
14. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» № 9166 від 04.10.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64747.
15. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
16. Сабитов О. Всюду шеринг: что такое экономика совместного потребления. 2018. URL: <https://rb.ru/story/share-it>.
17. Согласно исследованию Accenture большая часть компаний и стран не готова к переходу на цифровые платформы 2017. URL : <https://www.accenture.com/ru-ru/company-news-release-five-ways-to-win-digital-platforms>.
18. Степнов И.М., Ковальчук Ю.А. Платформенный капитализм как источник формирования сверхприбыли цифровыми рантье. *Вестник МГИМО-Университета*. 2018. 4(61). С.107-124.
19. Структурные изменения в российской экономике и структурная политика. Аналитический доклад / под научн. руковод. Ясина Е.Г. Москва: НИУ ВШЭ. 2018. 252 с. URL: <https://www.hse.ru/data/2018/04/13/1150725828/Аналитический%20доклад%20по%20структурной%20политике.pdf>.
20. У Києві обговорили інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-kiyevi-obgovorili-integraciyu-ukrayini-do-yedinogo-cifrovogo-rinku-yevropejskogo-soyuzu>.
21. Хачатрян Э. 12 стыдных вопросов про каршеринг. URL: <https://www.gq.ru/entertainment/12-stydneyh-voprosov-pro-karshering>.
22. Цифровые платформы и экосистемы финансовой инклюзивности. Российский опыт. 2015. Сколково. 44 с.
23. Швед В.В. Теоретические аспекты шеринговой экономики. *Економічний форум*. 2017. №1. С. 26-31.
24. Швед В.В., Яблочников С.Л. Особенности шеринговой экономики на Украине. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2018. № 2 (43). С.75-80.
25. Шеринговая економіка по-українски. URL: https://banker.ua/bank_news/world/2017/11/07/1180482090/sheringovaja-ekonomika-po-ukrainski.
26. Як шерингова економіка змінює світ. 2016 Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709>.
27. DESI Report 2018 – Integration of Digital Technology. 16 p. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.
28. Development Dimensions of Digital Platforms. Summary The eCommerce Week 2018. URL: <https://unctad.org/en/conferences/e-week2018/Pages/default.aspx>.

29. Digital Agenda of the Europe 2020 Strategy. [Digital Single Market strategy](https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy). URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy>.
30. Digital scoreboard. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-scoreboard>.
31. Evans P. C., Gawer A. The Rise of the Platform Enterprise. A Global Survey. 2016. 30 p. URL: https://www.thecege.net/app/uploads/2016/01/PDF-WEB-Platform-Survey_01_12.pdf.
32. I-DESI. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/international-digital-economy-and-society-index-2018>.
33. Our Shared Digital Future. Building an Inclusive, Trustworthy and Sustainable Digital Society. Report 2018. World Economic Forum. 48 p. URL: www.weforum.org.
34. Primavera De Filippi Talent Management «What Blockchain Means for the Sharing Economy»: URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend920.html>
35. Who's who в українському шерингу 2016. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/22/605870/>